

ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ. НОВІ ПІДХОДИ.

Більшість основних методичних інновацій пов'язані сьогодні із застосуванням інтерактивних методів навчання. «Inter» — це «взаємний», «act» — «діяти» (з англ. — interact). Інтерактивний — здатний взаємодіяти або перебувати в режимі бесіди, діалогу із чим-небудь (наприклад, комп'ютером) або ким-небудь (людиною). Отже, інтерактивне навчання — насамперед діалогове навчання, у ході якого здійснюється взаємодія вчителя й учня.

Варто визнати, що інтерактивне навчання—це спеціальна форма організації пізнавальної діяльності із цілком конкретними й прогнозованими цілями. Одна з таких цілей — створення комфортних умов навчання, таких, при яких учень відчуває, що робить продуктивним сам процес навчання.

Суть інтерактивного навчання полягає в тому, що навчальний процес організований таким чином, що практично всі учні виявляються залученими у процес пізнання, вони знають і думають. Спільна діяльність учнів у процесі пізнання, освоєння навчального матеріалу означає, що кожний уносить свій особливий індивідуальний внесок в обмін знаннями, ідеями, способами діяльності. Причому відбувається це в атмосфері з доброзичливою і взаємною підтримкою, що дозволяє не тільки одержати нове знання, але й розвиває саму пізнавальну діяльність, приводить її на більш високі форми кооперації та співробітництва. Таким чином, взаємодію в освітньому процесі можна визначити як діалог на полімодульних рівнях (учитель — учень, учитель — учитель, учитель - батьки, учитель — навколишній світ, учень — навколишній світ і т. ін.) у цілісному співіснуванні суб'єктів освітнього процесу.

У ситуації діалогу учасники створюють інтерсуб'єктивний план. Одночасно діалог є універсальним способом і принципом організації людської свідомості («інтерсуб'єктивний план»), І, нарешті, через діалогову площину здійснюється метасуб'єктивна взаємодія.

Інтерактивна діяльність на уроках передбачає організацію й розвиток діалогового спілкування, що веде до взаєморозуміння, взаємодії, до спільного рішення загальних, але значущих для кожного учасника завдань. Інтерактив виключає домінування однієї думки над іншою. У ході діалогового спілкування учні вчаться критично мислити, вирішувати складні проблеми на основі аналізу обставин і відповідної інформації, зважувати альтернативні думки, приймати продумані рішення, брати участь у дискусіях, спілкуватися з іншими людьми. Для цього організується індивідуальна, парна й групова робота, застосовуються дослідницькі проекти, рольові ігри, іде робота з документами й різними джерелами інформації, використовуються творчі роботи.

ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ - ШЛЯХ ДО ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ

Технології інтерактивного навчання

- Інтерактивні технології кооперативного навчання
- Технології колективно-групового навчання
- Технології ситуативного моделювання
- Технології опрацювання дискусійних питань

Структура інтерактивного уроку складається з таких елементів:

- Мотивація.
- Оголошення теми та очікуваних навчальних результатів.
- Надання необхідної інформації.
- Інтерактивна вправа — центральна частина заняття.
- Підбиття підсумків.
- Оцінювання результатів уроку.

Для ефективного застосування інтерактивного навчання педагог повинен старанно планувати свою роботу:

- дати завдання учням для попередньої підготовки: прочитати, продумати, виконати самостійні підготовчі завдання;
- відібрати для уроку або заняття такі інтерактивні вправи, які дали б учням ключ для засвоєння теми;
- при виконанні інтерактивних вправ дати учням час подумати над завданням;
- на одному занятті можна використовувати одну (максимум дві) інтерактивну вправу, а не їх калейдоскоп;
- глибоко вивчити і продумати матеріал, зокрема додатковий;
- старанно спланувати, розробити заняття: визначити хронометраж, ролі учасників, підготувати запитання й можливі відповіді, виробити критерії оцінювання ефективності заняття;
- мотивувати учнів до вивчення шляхом добору найцікавіших для них випадків, проблем;
- оголошувати очікувані результати заняття та критерії оцінювання роботи учнів.

Взаємодія учнів має й свої слабкі сторони, які необхідно враховувати і пам'ятати:

- інтерактивна взаємодія потребує певної зміни всього життя класу, а також значної кількості часу для підготовки як учнів, так і педагога;
- починайте з поступового введення елементів цієї моделі, якщо ви або учні з нею не ознайомлені;
- краще старанно підготувати кілька інтерактивних занять, ніж часто проводити нашвидкуруч підготовлені ігри;
- використовуйте спочатку прості інтерактивні технології: робота в парах, малих групах, «мозковий штурм» тощо.

ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ КООПЕРАТИВНОГО НАВЧАННЯ

- робота в парах;
- ротаційні (змінювані) трійки;
- два – чотири - всі разом;
- карусель;
- робота в малих групах;
- акваріум;
- коло ідей.

Робота в парах

Технологія сприяє розвитку навичок спілкування, вміння висловлюватися, критичного мислення, вміння переконувати й вести дискусію. Під час роботи в парах можна швидко виконати справи, які за інших умов потребують тривалого часу.

Як організувати роботу

- Запропонуйте учням завдання, поставте запитання

для невеличкої дискусії чи аналізу гіпотетичної ситуації. Після пояснення питання або фактів, наведених у завданні, дайте їм 1—2 хв для обмірковування можливих відповідей або рішень індивідуально.

- Об'єднайте учнів у пари, визначте, хто з них висловлюватиметься першим, і запропонуйте обговорити свої ідеї одне з одним.
- По закінченні часу на обговорення кожна пара представляє результати роботи, обмінюється своїми ідеями та аргументами з усім класом. При потребі, це може бути початком дискусії або іншої пізнавальної діяльності.

Ротаційні (змінювані) трійки

Технологія сприяє активному, ґрунтовному аналізу та обговоренню нового матеріалу з метою його осмислення, закріплення та засвоєння.

Як організувати роботу

- Розробіть різноманітні запитання, щоб допомогти учням почати обговорення нового або поясненого матеріалу.
- Об'єднайте учнів у трійки. Розмістіть трійки так, щоб кожна з них бачила трійку справа і трійку зліва. Разом усі трійки мають утворити коло.
- Дайте кожній трійці відкрите запитання (однакове для всіх). Кожен у трійці має відповісти на це запитання по черзі.
- Після стислого обговорення запропонуйте учасникам розрахуватися від 0 до 2. Учні з номером 1 переходять до наступної трійки за годинниковою стрілкою, а учні з номером 2 переходять через дві трійки проти годинникової стрілки. Учні з номером 0 залишаються на місці й є постійними членами трійки. Результатом буде цілком нова трійка.
- Ви можете рухати трійками стільки разів, скільки у вас є запитань.

Два – чотири - всі разом

Цю технологію застосовують:

- для обговорення будь-якої гострої проблеми з діаметрально протилежних позицій;
- для збирання інформації з певної теми;
- для інтенсивної перевірки обсягу й глибини наявних знань;
- для розвитку вміння аргументувати свою позицію.

Як організувати роботу

- Розставте стільці для учнів у два кола.
- Учні, що сидять у внутрішньому колі, розташовані спиною до центру, а ті, що в зовнішньому - обличчям до центру. Отже, кожен сидить навпроти іншого.
- Внутрішнє коло нерухоме, а зовнішнє — рухливе: за сигналом ведучого всі його учасники пересуваються на один стілець вправо, опиняючись перед новим партнером.
- Мета - пройти все коло, виконуючи поставлене завдання.

Один із варіантів застосування технології:

- кожен учень «Каруселі», який сидить у зовнішньому колі, має аркуш із конкретним питанням (темою) й під час переміщення збирає максимум інформації, аспектів, поглядів із зазначеної проблеми;
- наприкінці відбувається заслуховування окремих відповідей, обговорення того, які питання виявилися особливо складними, продуктивними чи, навпаки, швидко вичерпалися й чому, як працювали партнери тощо.

У разі застосування цього методу можна досягти узагальнення наявних в учнів знань, їх активізації й перетворення в загальногрупове надбання.

Робота в малих групах

Роботу в групах варто використовувати для розв'язання складних проблем, що потребують колективного розуму.

Як організувати роботу

- Об'єднайте учнів у групи.
- Запропонуйте їм пересісти по групах. Усі члени групи мають добре бачити одне одного.
- Повідомте учням про ролі, які вони мають розподілити між собою й виконувати під час групової роботи.
- Дайте кожній групі конкретне завдання та інструкцію щодо організації групової роботи. Намагайтеся зробити свої інструкції максимально чіткими.
- Дайте групам достатньо часу на виконання завдання.
- Забезпечте нагороди за групові зусилля.
- Запропонуйте учням подати результати роботи.
- Запитайте учнів, чи була виконана робота корисною й чого вони навчилися.
- Прокоментуйте роботу груп з погляду її навчальних результатів та організації процедури групової діяльності.
- Важливими моментами групової роботи є опрацювання змісту і подання групами результатів колективної діяльності.

Ролі

Головуючий (спікер):

- зачитує завдання групи;
- організовує порядок виконання;
- пропонує учасникам групи висловитися по черзі;
- заохочує групу до роботи;
- підбиває підсумки роботи;
- за згодою групи визначає доповідача.

Секретар:

- веде стисло і розбірливо записи результатів роботи своєї групи;
- як член групи має бути готовим висловити думку групи під час підбиття підсумків або допомогти доповідачу.

Посередник:

- стежить за часом;
- заохочує групу до роботи.

Доповідач:

- чітко висловлює спільну думку, якої дійшла група;
- доповідає про результати роботи групи.

Акваріум

Такий вид діяльності на уроці допомагає вдосконалити навички роботи в малих групах. Може бути запропонований тільки за умови, що учні вже мають вправні навички групової роботи.

Як організувати роботу

Учитель об'єднує учнів у групи по 4 - 6 осіб і пропонує їм ознайомитись із завданням. Одна з груп сідає в центр класу (або на початку середнього ряду в класі, де стоять парти). Це необхідно для того, щоб відокремити діючу групу від слухачів певною відстанню.

Учні цієї групи починають обговорювати запропоновану вчителем проблему. Групі, що працює, для виконання завдання необхідно:

- прочитати вголос ситуацію;
- обговорити її в групі, використовуючи метод дискусії;
- дійти спільного рішення за 3—5 хв.

Усі інші учні класу мають тільки слухати, не втручаючись у процес обговорення, спостерігають, чи відбувається дискусія за визначеними правилами. Після закінчення 3 - 5 хв група займає свої місця, а клас обговорює:

- чи погоджуєтеся ви з думкою групи;
- чи була ця думка достатньо аргументованою, доведеною;
- який з аргументів ви вважаєте найпереконливішим.

Після цього місце в «Акваріумі» займає інша група та обговорює наступну ситуацію.

Усі групи по черзі мають побувати в «Акваріумі», і

діяльність кожної з них мусить бути обговорена класом.

Коло ідей

Метою технології є вирішення гострих суперечливих питань, створення переліку ідей та залучення всіх до обговорення проблеми.

Технологію застосовують, коли всі групи мають виконувати одне й те саме завдання, що складається з кількох питань, які групи представлять по черзі.

Порядок проведення:

- учитель ставить дискусійне питання та пропонує обговорити його в малих групах;
- після того як вичерпався час на обговорення, кожна група представляє лише один аспект обговорюваної проблеми;
- групи висловлюються по черзі, поки не буде вичерпано всі відповіді;
- під час обговорення теми на дошці складають перелік зазначених ідей;
- коли всі ідеї щодо розв'язання проблеми буде висловлено, можна звернутися до розгляду проблеми в цілому і підбити підсумки роботи.

Карусель

Ця технологія застосовується:

- для обговорення будь-якої гострої проблеми з діаметрально протилежних позицій;
- для збирання інформації з якої-небудь теми;
- для інтенсивної перевірки обсягу й глибини наявних знань;
- для розвитку вмінь аргументувати свою позицію.

Як організувати роботу

- Розставте стільці для учнів у два кола.
- Учні, що сидять у внутрішньому колі, розташовані спиною до центру, а в зовнішньому - обличчям. Отже, кожен сидить навпроти іншого.
- Внутрішнє коло нерухоме, а зовнішнє - рухливе: за

сигналом ведучого всі його учасники пересуваються на один стілець вправо і опиняються перед новим партнером.

Мета пройти все коло, виконуючи поставлене завдання.

Один із варіантів застосування технології:

- кожен учень «Каруселі», який сидить у зовнішньому колі, має аркуш із конкретним питанням (темою) й під час переміщення збирає максимум інформації, аспектів, поглядів із зазначеної проблеми;
- наприкінці відбувається заслуховування окремих відповідей, обговорення того, які питання виявилися особливо складними, продуктивними чи, навпаки, швидко вичерпалися й чому, як працювали партнери тощо.

Застосовуючи цей метод, можна досягти узагальнення наявних знань учнів, їх активізацією.

ТЕХНОЛОГІЇ КОЛЕКТИВНО-ГРУПОВОГО НАВЧАННЯ:

- обговорення проблеми в загальному колі;
- мікрофон;
- незакінчені речення;
- мозковий штурм;
- ажурна пилка;
- навчаючи - вчусь;
- аналіз ситуації;
- розв'язання проблем;
- дерево рішень.

Обговорення проблеми в загальному колі

Цю технологію застосовують, як правило, в комбінації з іншими, її метою є прояснення певних положень, привернення уваги учнів до складних або проблемних питань у навчальному матеріалі, актуалізація опорних знань.

Як організувати роботу

- Бажано розташувати стільці або парти по колу.
- Увесь клас обговорює ідеї чи події, що стосуються якоїсь певної теми.
- Обговорення побудовано навколо запланованої або імпровізованої теми, яку слід чітко і зрозуміло визначати для всіх присутніх до початку обговорення.
- Учні висловлюються за бажанням.
- Обговорення триває доти, доки є охочі висловитись.
- Учитель бере слово (якщо вважає за потрібне) наприкінці обговорення.

Мікрофон

Технологія «Мікрофон» дає кожному можливість сказати щось швидко, по черзі, відповідаючи на запитання або висловлюючи свою думку чи позицію.

Як організувати роботу

- Поставте запитання класу.
- Запропонуйте класу предмет, який виконуватиме роль уявного мікрофона. Учні передаватимуть його одне одному, по черзі беручи слово.
- Надавайте слово тільки тому, хто отримує «символічний» мікрофон.
- Запропонуйте учням говорити лаконічно й швидко.
- Не коментуйте і не оцінюйте відповіді.

Незакінчені речення

Технологія «Незакінчені речення» дає змогу

вільніше висловлюватися щодо запропонованих тем, відпрацьовувати вміння говорити стисло, але по суті й переконливо.

Як організувати роботу

- Визначте тему, з якої учні висловлюватимуться в колі ідей або використовуватимуть уявний мікрофон.
- Сформулюйте незакінчене речення.
- Запропонуйте учням закінчити його.
- Кожний наступний учасник обговорення має починати свій виступ із запропонованої формули.
- Учні працюють з відкритими реченнями, наприклад: «На сьогоднішньому уроці для мене найважливішим відкриттям було...».

Мозковий штурм

Ефективний метод колективного обговорення, пошук рішень, що спонукає учасників виявляти свою уяву і творчість шляхом вільного висловлення думок всіх учасників і допомагає знаходити кілька рішень з конкретної теми.

Як організувати роботу

Після чіткого формулювання проблемного питання (його краще записати на дошці) запропонуйте всім висловити ідеї, коментарі, навести фрази чи слова, пов'язані з цією проблемою.

Запишіть усі пропозиції на дошці чи на великому аркуші паперу в порядку їх виголошення без зауважень, коментарів чи запитань.

Зверніть увагу на такі моменти:

- Під час «висування ідей» не пропускайте жодної.
- Необхідно заохочувати всіх до висування якомога більшої кількості ідей.
- Кількість ідей слід заохочувати. В остаточному підсумку кількість породжує якість. В умовах висування великої кількості ідей учасники штурму мають можливість пофантазувати.

- Спонукайте всіх учнів розвивати або змінювати ідеї інших. Об'єднання або зміна висунутих раніше ідей часто веде до висунення нових, що перевершують первинні.
- На закінчення обговоріть та оцініть запропоновані ідеї.

Навчаючи - вчусь

Використання цього методу дає загальну картину понять і фактів, які необхідно вивчити на уроці, а також викликає певні запитання та підвищує інтерес до навчання.

Як організувати роботу

- Підготуйте картки з фактами, що стосуються теми уроку.
- Роздайте по одній картці кожному.
- Протягом кількох хвилин учні читають інформацію на картці. Перевірте, чи розуміють вони прочитане.
- Запропонуйте їм ходити по класу і ознайомлювати зі своєю інформацією інших однокласників.
- Учень може одночасно розмовляти тільки з однією особою. Завдання полягає в тому, щоб поділитися своїм фактом і самому отримати інформацію від іншого учня. Протягом відведеного часу треба забезпечити спілкування кожного учня з максимальною кількістю інших для отримання якомога повнішої інформації.
- Після того як учні завершать цю вправу, запропонуйте їм розповісти, відтворити отриману інформацію.

Ажурна пилка

Така технологія на уроці дає змогу працювати разом, щоб вивчити значну кількість інформації за невеликий проміжок часу, а також заохочує допомагати одне одному - вчитися навчаючи.

Під час роботи за допомогою методу «Ажурна пилка»

учні мають бути готовими працювати в різних групах.

Як організувати роботу

- Доберіть матеріал, необхідний для уроку, і підготуйте індивідуальний інформаційний пакет для кожного учня.
- Підготуйте таблички з кольоровими позначками, щоб учні змогли визначити завдання для своєї групи. Кожен учень входить у дві групи - «домашню» й «експертну». У кожній «домашній» групі учні мають позначки різних кольорів, а в кожній «експертній» - однакові.
- Розпишіть учнів за «домашніми» групами від 3 до 5 осіб. Дайте «домашнім» групам індивідуальну порцію інформації для засвоєння.
- Після завершення роботи «домашніх» груп запропонуйте учням розійтися по своїх «кольорових» групах, де вони стануть експертами з окремої теми. В кожній групі має бути представник із кожної «домашньої» групи.
- Кожна експертна група має вислухати всіх представників «домашніх» груп і проаналізувати матеріал загалом, здійснити його експертну оцінку за визначений час.
- Після завершення роботи запропонуйте учням повернутися «додому». Кожен учень має поділитися інформацією, отриманою в експертній групі, з членами своєї «домашньої» групи, де остаточно узагальнюють та корегують всю інформацію.

Аналіз ситуації

Ця технологія вчить учнів ставити запитання, відрізняти факти від думок, виявляти важливі та другорядні обставини, аналізувати та приймати рішення.

Як організувати роботу

1. Запропонуйте учням прочитати підготовлену життєву

або гіпотетичну суперечливу ситуацію.

2. Проаналізуйте її з учнями, користуючись такими запитаннями:

- Якими є факти: що відбулося? Де і коли? Хто учасники ситуації? Що ми про них знаємо? Які факти є важливими? Які другорядними? Що в описі є фактами, а що думками, оцінками тощо?
- У чому проблема ситуації? У чому полягає конфлікт? Яке питання нам треба вирішити, розв'язуючи ситуацію? У чому інтереси кожної зі сторін? Чому вони суперечливі?
- Якими можуть бути аргументи: які аргументи можуть бути наведені на захист позиції кожної зі сторін? На які документи, інформацію ми можемо спиратися, захищаючи ту чи іншу позицію?
- У чому полягає рішення: яким буде розв'язання ситуації? Чому саме таким? На що ми спираємось, обираючи таке рішення? Якими можуть бути наслідки такого рішення? Чи існують інші шляхи розв'язання?

Розв'язання проблем

Мета застосування такої технології - навчити учнів самостійно розв'язувати проблеми та ухвалювати колективне рішення.

Як організувати роботу

1. Приготуйте для учнів проблемне завдання, проблемну ситуацію.
2. Ознайомте їх із ситуацією та визначте суть проблеми.
3. Запитайте в учнів, чи розуміють вони суть проблеми. Запропонуйте описати її.
4. Об'єднайте учнів у групи, в яких вони могли б обговорити проблему, перш ніж перейти до пошуку шляхів її розв'язання.
5. Скориставшись технологією «мозкового штурму», дайте їм можливість визначити якнайбільше

- шляхів розв'язання проблеми або можливих варіантів. На цьому етапі жодне рішення або варіант не слід відкидати і коментувати.
6. Разом з учнями проаналізуйте, поясніть та об'єднайте ідеї.
 7. Обговоріть можливі позитивні та негативні наслідки кожної ідеї.
 8. Виберіть найкращий варіант і дійдіть згоди щодо його використання для розв'язання проблеми (можна шляхом голосування).
 9. Виберіть другий і третій варіанти як резервні на випадок, якщо перше рішення виявиться неефективним. Досягніть згоди щодо випробування варіантів.

Етапи розв'язання проблеми

- З'ясуйте суть проблеми.
- Оцініть важливість проблеми.
- Обміркуйте всі можливі варіанти розв'язання.
- Проаналізуйте можливі наслідки кожного варіанта.
- Виберіть можливий варіант розв'язання, який здається вам оптимальним.
- Якщо перший варіант рішення виявився неефективним, спробуйте інший і почніть усе спочатку.

Дерево рішень

Технологія «дерево рішень» допомагає проаналізувати та краще зрозуміти механізми прийняття складних рішень.

Як організувати роботу

- Оберіть проблему, дилему, що не має однозначного розв'язання. Вона може бути викладена у формі історії, судової справи, ситуації з життя, епізоду з літературного твору.
- Запропонуйте учням необхідну для розв'язання

проблеми інформацію для домашнього читання.

- Підготуйте на дошці або роздайте кожному учневі зразок «дерева рішень».
- Сформулюйте проблему для розв'язання, визначте суть проблеми і запишіть на дошці, заповнюючи схему.
- Дайте необхідну додаткову інформацію про проблему.
- Запитайте в учнів, чи справді хочуть розв'язати проблему люди, яких вона стосується? Якщо проблема важлива й актуальна, процес може тривати.
- Шляхи й варіанти розв'язання проблеми можна визначити проведенням мозкового штурму. На цьому етапі жоден з варіантів не може бути неправильним. Важливо набрати якомога більше ідей.
- Обговоріть кожен з варіантів розв'язання. Що позитивного чи негативного для кожної зі сторін він містить?
- Поділіть учнів на малі групи і запропонуйте кожній заповнити схему. Група повинна шляхом обговорення дійти спільного варіанта розв'язання.
- Кожна група пропонує свій варіант. Організуйте обговорення.

ТЕХНОЛОГІЇ СИТУАТИВНОГО МОДЕЛЮВАННЯ:

- симуляції;
- спрощене судове слухання;
- громадські слухання;
- розігрування ситуації за ролями.

Симуляції або імітаційні ігри

Симуляції - це створені вчителем ситуації, під час яких учні копіюють у спрощеному вигляді процедури, пов'язані з діяльністю суспільних інститутів, які існують у справжньому житті. Симуляція дає учням змогу

глибоко вжитися в проблему, зрозуміти її з середини.

Як організувати роботу

- Оберіть тему для симуляції та основне питання, яке вирішуватимуть учні.
- Сплануйте сценарій симуляції, обміркуйте розподіл ролей, участь у грі всього класу так, щоб продемонструвати не акторські здібності, а вміле безособове відтворення обраного процесу.
- Дайте учням достатньо інформації, чіткі інструкції, щоб вони могли переконливо виконувати свої ролі й одночасно вчитися.
- Перед симуляцією зробіть стислий вступ.
- Заздалегідь обміркуйте запитання для підбиття підсумків.

Імітації - це процедури з виконанням певних простих відомих дій, які відтворюють, імітують будь-які явища навколишньої дійсності. Імітаційні ігри розвивають уяву та навички критичного мислення, сприяють практичному застосуванню вміння розв'язувати проблеми.

Як організувати роботу

- Оберіть явище, тему для імітації.
- Сплануйте все, що необхідно для імітації, обміркуйте участь у ній усього класу.
- Дайте учням достатньо інформації, щоб вони могли впевнено виконувати всі передбачені процедури та одночасно вчитися.
- Перед імітацією зробіть стислий вступ.
- Заздалегідь обміркуйте запитання для підбиття підсумків.

Розігрування ситуації за ролями (рольова гра, імітація)

Мета розігрування ситуації в ролях - визначити особисте ставлення до конкретної життєвої ситуації, набути досвіду поведінки в подібній ситуації методом

гри, виконання ролі, близької до реальної життєвої ситуації. Вона допомагає навчитися через досвід та почуття.

Рольова гра імітує реальність шляхом «проживання ситуації у ролі», яка вам дісталася, та дає можливість діяти «як насправді». Ви можете поводитись і розігрувати свою роль, моделюючи свою реальну поведінку, якщо це ситуації, в яких ви вже побували.

Як організувати роботу

- Сформулюйте проблему, яку ілюструватиме рольова гра.
- Спільно з учнями визначте кількісний склад учасників рольової гри і спостерігачів.
- Дайте учням достатньо інформації, щоб вони могли переконливо виконувати свої ролі й одночасно вчитися.
- Обміркуйте, як проходитиме рольова гра.
- Дайте учням час на обмірковування ситуації, своїх ролей.
- Забезпечте активну участь усього класу в рольовій грі.
- Дайте учням можливість провести рольову гру й імітувати історичні та сучасні ситуації.
- Здійсніть ретельний і поглиблений аналіз набутого досвіду.

Спрощене судове слухання

Ця технологія дає учням змогу отримати спрощене уявлення про процедуру ухвалення судового рішення, взяти участь у вправі, пов'язаній з аналізом, критичним мисленням, ухваленням рішень.

Як організувати роботу

- Оберіть ситуацію (судову справу, випадок, дилему) для вивчення.
- Підготуйте додаткову інформацію або обміркуйте посилання на неї.
- Обміркуйте найбільш вірогідні варіанти

розв'язання ситуації. Підготуйте план проведення судового слухання (його регламент запишіть на дошці).

- Здійсніть аналіз ситуації за наведеною вище схемою.
- Ознайомте клас із процедурою слухання.
- Поділіть клас на три однакові групи: судді, обвинувачі й обвинувачувані.

Громадські слухання

Моделювання громадського слухання за допомогою імітаційної гри допомагає учням зрозуміти мету і порядок слухань, а також ролі й обов'язки членів державних органів, комітетів, комісій. Учні набувають практичного досвіду у відзначенні й поясненні ідей, інтересів і цінностей, пов'язаних із предметом слухання.

Суд від свого імені

Такий вид діяльності дасть можливість отримати уявлення про спрощену процедуру винесення судового рішення та провести рольову гру - судовий процес з мінімальною кількістю учасників - 3-х осіб: судді, що слухатиме обидві сторони і винесе остаточне рішення, позивача та відповідача.

Як організувати роботу

- Учитель об'єднує учнів у три групи - суддів, обвинувачів та обвинувачуваних.
- Протягом відведеного часу:
 - a) судді - ознайомлюють з судовою процедурою та готують запитання до обох сторін;
 - b) обвинувачі - обговорюють зміст вступної промови та можливі аргументи;
 - c) обвинувачувані готують зміст заяви-відповіді та аргументи захисту.
- Для ефективнішої роботи необхідно до кожного судді прикріпити одного обвинувача та одного

обвинувачуваного.

- Далі можна починати суд у кожній групі за таким порядком або сценарієм:
 - a) Вступні заяви учасників судового процесу. Суддя викладає суть справи.
 - b) Обвинувач викладає аргументацію, суддя ставить йому запитання.
 - c) Обвинувачуваний викладає аргументи захисту, суддя ставить йому запитання.
 - d) Суддя виносить рішення.
- Після того як весь клас знову об'єднується, судді оголошують свої рішення.

ТЕХНОЛОГІЇ ОПРАЦЮВАННЯ ДИСКУСІЙНИХ ПИТАНЬ:

- метод ПРЕС;
- займи позицію;
- зміни позицію;
- неперервна шкала думок;
- дискусія;
- оцінювальна дискусія;
- дебати;
- дискусія в стилі телевізійного ток-шоу.

Метод ПРЕС

З цієї технології варто почати роботу над навчанням учнів дискутувати, її використовують під час обговорення дискусійних питань та під час вправ, у яких потрібно зайняти й чітко аргументувати визначену позицію з обговорюваної проблеми. Метод навчає учнів виробляти й формулювати аргументи, висловлювати думки з дискусійного питання у виразній і стислій формі, переконувати інших.

Як організувати роботу

- Роздайте матеріали, в яких зазначено чотири етапи методу ПРЕС.
 - a) Висловіть свою думку, поясніть, у чому

полягає ваша позиція. Поясніть причину появи цієї думки, тобто на чому ґрунтуються докази.

b) Наведіть приклади, додаткові аргументи на підтримку вашої позиції, назвіть факти, які демонструють ваші докази.

c) Узагальніть свою думку.

- Поясніть механізм етапів ПРЕС-методу і дайте відповідь на можливі запитання учнів. Наведіть приклад до кожного з етапів.
- Запропонуйте бажаючим спробувати застосувати цей метод до будь-якої проблеми на їхній вибір.
- Перевірте, чи розуміють учні механізм застосування методу. Етапи можна адаптувати, пропонуючи учням наводити кілька варіантів своїх думок або прикладів.
- Коли формула буде зрозуміла всім учням, запропонуйте їм спробувати самим. Застосовуйте метод ПРЕС на всіх уроках, де необхідна аргументація учнями своєї думки.

Займи позицію

Ця технологія допоможе з'ясувати, які позиції й думки можуть існувати щодо спірного питання. Кожному надають можливість висловитися, продемонструвати різні думки щодо теми, обґрунтувати свою позицію, знайти і висловити найпереконливіші аргументи, порівняти їх з аргументами інших.

Цей метод корисний на початку роботи з дискусійними питаннями та проблемами.

Як організувати роботу

- Запропонуйте учням дискусійне питання і попросіть їх визначити свою позицію щодо нього.
- Розмістіть плакати в протилежних кутках кімнати. На одному з них написано «згодний (згодна)», на другому - «не згодний (не згодна)», на третьому «не знаю, не маю конкретної позиції».

- Повісьте правила виконання вправи та обговоріть їх.
- Виберіть кількох учасників і запропонуйте їм обґрунтувати свою позицію або запропонуйте всім, хто поділяє один і той самий погляд, обговорити його і виробити спільні аргументи на його захист.
- Після викладу різних поглядів запитайте, чи не змінив хтось з учасників своєї думки і чи не хоче перейти до іншого плаката. Запропонуйте учням перейти й обґрунтувати причини свого переходу.
- Запропонуйте учасникам назвати найпереконливіші аргументи своєї та протилежної сторони.

Зміни позицію

Така технологія подібна до технології «Займи позицію». Вона також дає можливість обговорити дискусійні питання за участю всіх учнів. Метод допомагає стати на бік іншої людини, розвивати навички аргументації, активного слухання тощо.

Як організувати роботу

- Заздалегідь підготуйтеся до обговорення.
- Поставте перед класом дискусійне питання.
- Об'єднайте учнів у пари, а потім - у четвірки (наприклад, перша і друга парта, третя і четверта).
- Дайте завдання розподілити позицію з проблем («так» чи «ні») між парами чи самі зробіть це. Одна пара в четвірці має обґрунтувати одну позицію, друга - протилежну.
- Поясніть, що в четвірках кожна пара має представити своїм партнерам свій погляд. Кожен учень повинен відповідати за свою половину презентації (наприклад, обґрунтувати половину аргументів).
- Чітко оголосіть хронометраж: скільки часу

- відведено на підготовку і на саму презентацію.
- Дайте досить часу на підготовку аргументів.
- Дати завдання парам помінятися позиціями і знову повторити все спочатку.
- Дати завдання всій четвірці вільно обговорити тему. Учні вже повинні висловлювати особисту думку. У результаті обговорення четвірка має або дійти згоди, або висновку про те, що їй бракує інформації. Заздалегідь визначте часові рамки цієї вільної дискусії.
- Підбийте підсумки дискусії з усім класом.

Неперервна шкала думок

Ця технологія є однією з форм обговорення дискусійних питань, метою якої є розвиток в учнів навичок прийняття особистого рішення та вдосконалення вміння аргументувати свою думку.

Як організувати роботу

- Обрати дискусійну проблему, яка має передбачати наявність обґрунтованих, діаметрально протилежних позицій.
- Виконати характеристику полярних поглядів, кожний з яких слід розглядати досить детально, ґрунтовно.
- Розмістити у протилежних кінцях класу плакати з альтернативними думками.
- Дати учням час обміркувати та аргументувати свою позицію.
- Якщо місця в класі досить, запропонувати учням оприлюднити свою позицію, зайняти місце в ланцюгу залежно від своїх поглядів.
- Запропонувати учням пояснити, чому вони обрали саме це місце. Учні можуть пояснювати причину, але не аргументувати.
- Оцінити протилежні погляди. Учні можуть змінити свою позицію й знову зайняти своє місце в ланцюзі.
- Обговорити наслідки різних позицій.

Дискусія

Дискусія - це широке публічне обговорення якогось спірного питання. Вона є важливим засобом пізнавальної діяльності, сприяє розвитку критичного мислення учнів, дає можливість визначити свою позицію, формує навички аргументації та обстоювання своєї думки, поглиблює знання з обговорюваної проблеми.

Як організувати роботу

- Оберіть тему для дискусії.
- Запропонуйте учасникам заздалегідь, напередодні дискусії, план.
- Підготуйте матеріал, який учні повинні будуть прочитати вдома.
- Складіть список запитань.
- Створіть у класі атмосферу довіри та взаємоповаги.
- Повторіть з учнями основні правила участі в дискусії.
- Активно користуйтеся жестами та мімікою, які допомагають підтримувати дискусію, не перериваючи її.
- Уважно слухайте учнів, стежте за обговоренням, настроєм, не давайте відхилитися від теми.
- Не дайте обговоренню перетворитись на гарячу суперечку, але й не гасіть усіх проявів емоцій.
- Ставте конкретні запитання, щоб збудити обговорення, й абстрактні, щоб остудити запал.
- Виділіть досить часу для заключної частини і запропонуйте учням самим підбити підсумки.

Дискусія в стилі телевізійного ток-шоу

Це технологія структурованої дискусії, в якій беруть участь усі учні класу. Дає змогу контролювати перебіг дискусії, оцінювати участь кожного учня, її метою є отримання учнями навичок публічного виступу

та дискусії, висловлення й захисту особистої позиції, формування громадянської та особистої активності

Як організувати роботу

Підготовчий етап

- Повідомте попередньо тему дискусії її учасникам (бажано, у формі дискусійного питання).
- Запросіть чи виберіть із числа учнів класу 2—5 експертів.
- Запропонуйте учням придумати запитання до експертів та визначитись зі своєю позицією щодо поставленого запитання.
- Попросіть експертів підготувати додаткову довідкову інформацію з теми дискусії.
- Придумайте назву ток-шоу та оберіть ведучого.
- Організуйте аудиторію за типом студії (учні сідають півколом біля експертів).

Перебіг дискусії

- Назвіть тему й відрекомендуйте учасникам ведучого та експертів.
- Повідомте правила ток-шоу.
- Усі учасники дискусії говорять стисло і конкретно.
- Надавати слово для виступу може лише ведучий.
- Ведучий може зупинити виступаючого, який перевищив ліміт часу.
- Виступ експертів (по 1—2 хв кожен).
- Учні ставлять запитання експертам або роблять повідомлення (не більше хвилини).
- Експерти ставлять один одному запитання.
- Підбийте підсумки дискусії за змістом і за формою її проведення.

Оцінювальна дискусія

Ця технологія - один з найскладніших способів обговорення дискусійних проблем. Оцінювальну дискусію можна використовувати лише тоді, коли учні навчилися працювати в групах та засвоїли технології

розв'язання проблем. Метою такого виду дискусії є не стільки прояснення позиції сторін, скільки вдосконалення навичок дискутування.

Як організувати роботу

- Необхідно об'єднати учнів у групи по 8-10 осіб у кожній.
- Одна з груп розташовується в центрі аудитори, решта учнів разом з учителем розміщується довкола них. Вони є спостерігачами, а також мають оцінювати дискусію. За кожним з них учитель «закріплює» одного з учасників дискусії, якого вони будуть оцінювати.
- За тривалістю дискусія може бути від 8 до 20 хв, залежно від теми.
- У своїй роботі учасники користуються планом, аби не ухилятися від обраної теми.
- Перехід в обговоренні від одного пункту плану до іншого має бути переконливим та аргументованим.
- У процесі дискусії викладач та спостерігачі записують у спеціально підготовлену таблицю з прізвищами учасників заохочувальні бали, їх дають за чітке дотримання теми, правил дискутування, за цікаву і вчасно подану інформацію, за вдале залучення до участі в дискусії інших членів групи.
- Окремим учасникам можуть бути записані й штрафні бали, їх нараховують за перебивання виступу свого товариша, за відхилення від теми обговорення, за намагання говорити лише самому і не слухати інших тощо.
- У процесі підготовки вчитель заготовляє на кожну групу аркуш оцінювання роботи її учасників. Кожен зі спостерігачів отримує аркуш індивідуального оцінювання свого учасника дискусії. В них записують вид діяльності, за який можна давати заохочувальні та штрафні бали.

- По закінченні дискусії викладач підбиває підсумки, аналізує діяльність кожного з учасників, оголошує суму набраних ними балів. Для закріплення отриманих під час дискусії знань викладач на завершення може дати групі письмове завдання за варіантами.

Дебати

Дебати - складний спосіб обговорення дискусійних проблем. У дебатах поділ на протилежні табори набуває найбільшої гостроти, оскільки учням необхідно довго готуватися й публічно обґрунтовувати правильність своєї позиції. Кожна група має переконати опонентів і схилити їх до думки змінити свою позицію. Однак можна поставити й інше завдання - спільно розв'язати поставлену проблему. В такому разі учні повинні будуть, висловивши свою позицію, уважно вислухати опонентів, щоб знайти точки дотику. Важливо, щоб учасники дебатів не переносили емоції одне на одного, а спілкувалися спокійно.

Як організувати роботу

- Повідомте учням тему дебатів.
- Об'єднайте учнів у групи.
- Нагадайте правила ведення дискусії.
- Визначте час і порядок проведення дебатів.
- При підготовці група повинна розподілити ролі, подумати, як краще використати відведений для виступів час, підготувати запитання для інших груп.
- Для оцінювання виступів учасників дебатів запросити суддів.
- Учитель повинен стежити за чітким дотриманням регламенту.
- Якщо було завдання знайти спільне рішення, то після дискусії проведіть голосування.
- Підбийте підсумки. Надайте слово суддям.

ПРИКЛАДИ ПРИЙОМІВ ОЦІНЮВАННЯ

- тест;
- експрес-опитування;
- розширене опитування;
- контрольна вправа або творчі завдання;
- спостереження;
- самооцінка;
- «Дельта-плюс».

Картка оцінювання знань учня

№	Прізвище, ім'я учня	Дата:			
		Самооцінка	Оцінка лідера	Оцінка вчителя	Підсумкова
1					
2					
Зауваження:					

Оцінювання учнем особистої участі в роботі малої групи (Варіант 1)

Як добре я працював зі своїми товаришами?	Завжди	Звичайно	Іноді	Ніколи
Я співпрацював з іншими, коли ми прагнули досягнути спільної мети				
Я ретельно працював над завданням				
Я висловлював нові ідеї				
Я вносив конструктивні пропозиції, коли мене просили про допомогу				
Я підбадьорював інших				

Оцінювання учнем особистої участі в роботі малої групи (Варіант 2)

Прізвище, ім'я

Оцініть себе за кожним з визначених напрямів від 0 до 2 балів.

1. Ви брали активну участь у роботі групи.
2. Ви вносили вдалі пропозиції, які врахувала група.
3. Ви надавали підтримку іншим членам групи, заохочували їх до роботи.
4. Ви висунули цілком нову ідею, що сподобалась іншим.
5. Ви вдало узагальнювали думки інших і просували роботу групи вперед.
6. Ви доповідали класу про результати групової роботи. Усього балів:

Оцінювання учнем особистої участі в роботі малої групи (Варіант 3)

Ця форма дає змогу оцінити роботу малої групи самим учасникам групи. Можна просто ставити значок (наприклад хрестик) у відповідній графі, відмічаючи, як працювала вся група, або вписувати імена учасників групи.

Показники	Завжди	Звичайно	Іноді	Ніколи
Ми перевіряли, чи всі учасники групи розуміють, що потрібно зробити				
Ми відповідали на запитання, даючи пояснення при потребі				
Ми з'ясовували те, що було нам не зрозумілим				
Ми допомагали одне одному, з тим щоб всі могли зрозуміти і практично застосувати отриману інформацію				
Ми давали всім можливість узяти участь в обговоренні, ухваленні рішення та демонстрації результатів роботи групи				

ЗМІСТ.

Інтерактивні технології. Нові підходи	1
Інтерактивні технології - шлях до формування творчої особистості	2
Структура інтерактивного уроку складається з таких елементів	2
Для ефективного застосування інтерактивного навчання педагог повинен старанно планувати свою роботу	3
Взаємодія учнів має й свої слабкі сторони, які необхідно врахувати і пам'ятати.....	4
Інтерактивні технології кооперативного навчання	4
Робота в парах.....	4
Ротаційні (змінювані) трійки.....	5
Два – чотири - всі разом.....	6
Робота в малих групах.....	6
Акваріум	8
Коло ідей.....	9
Карусель	9
Технології колективно-групового навчання	10
Обговорення проблеми в загальному колі	11
Мікрофон.....	11
Незакінчені речення.....	11
Мозковий штурм	12
Навчаючи - вчусь	13
Ажурна пилка.....	13
Аналіз ситуації.....	14
Розв'язання проблем.....	15
Дерево рішень	16
Технології ситуативного моделювання	17
Симуляції або імітаційні ігри	17
Розігрування ситуації за ролями (рольова гра, імітація)	18
Спрощене судове слухання	19
Громадські слухання	20
Суд від свого імені.....	20
Технології опрацювання дискусійних питань	21
Метод ПРЕС.....	21
Займи позицію	22
Зміни позицію	23
Неперервна шкала думок.....	24
Дискусія	25

Дискусія в стилі телевізійного ток-шоу.....	25
Оцінювальна дискусія.....	26
Дебати.....	28
Приклади прийомів оцінювання	29
Картка оцінювання знань учня.....	29
Оцінювання учнем особистої участі в роботі малої групи (Варіант 1).....	29
Оцінювання учнем особистої участі в роботі малої групи (Варіант 2).....	30
Оцінювання учнем особистої участі в роботі малої групи (Варіант 3).....	30